

מבט על, גיליון 1407, 25 בנובמבר 2020

סין מול ארצות הברית בעידן ביידן - אותה גברת בשינוי אדרת?

אייל פרופר

בבייג'ינג רווחת הבנה, כי התחרות האסטרטגית עם ארצות הברית לא תדעך אלא תשנה במקצת את אופייה בהתאם לאישיותו ומדיניותו של הנשיא האמריקאי החדש, ועל כן עליה לעצב את מערכת היחסים כך שפגיעה בה תהיה מינימלית. סין יוצאת מתקופת נשיאותו של דונלד טראמפ בהחלטה לקדם יכולות פיתוח עצמאיות של טכנולוגיות מתקדמות, כשבמרכזן טכנולוגיות שבבים, כדי לא להיות תלויה בארצות הברית. לצד התרחבות הפערים בין המדינות בסוגיות של סחר וזכויות אדם, סין תנסה לעודד שיתופי פעולה במגוון תחומים, בעיקר במישור המולטילטרלי, שנזנח כמעט לחלוטין בתקופת ממשל טראמפ.

עם סיום עידן הנשיא טראמפ וכניסתו לבית הלבן בסוף ינואר 2021 של הנשיא הנבחר ג'ו ביידן, עולות שאלות לגבי הדרך שבה ואלה יצעדו סין וארצות הברית בשנים הקרובות. לשם כך ראוי לבחון מה השתנה בנקודת המבט הסינית לגבי היחסים עם ארצות הברית בתקופת טראמפ וכיצד סין רואה כיום את המשך היחסים.

תחילת כהונתו של טראמפ בינואר 2017, השתלבה עם סיום הקדנציה הראשונה של הנשיא הסיני שי ג'ין-פינג, שבמהלכה התגבשה עוצמתו כמנהיג יחיד, ללא אופוזיציה בתוך המפלגה בפרט ובסין בכלל. במסגרת זו, שי האיץ את תהליכי "חזרתה של סין" למקומה המרכזי בעולם באמצעות תוכניות ארוכות טווח, שעיקרן בניית "חברה משגשגת באופן מתון" ב-2021, שנת המאה למפלגה הקומוניסטית, והפיכתה של סין ל"מדינה סוציאליסטית מודרנית" ב-2049, שנת המאה להקמת "הרפובליקה העממית". בתווך, תכנית [Made in China 2025](#) פירטה את מטרותיה של סין: בניית תעשייה מתקדמת והעברת טכנולוגיות מהעולם לשוק הסיני, שנועדו להפוך את סין למעצמה טכנולוגית מובילה שנסמכת בעיקר על עצמה.

ההתקדמות הטכנולוגית המהירה וכן הביטחון העצמי הגובר של סין, גם במישור המדיני והצבאי ובכלל זאת הגברת הפעילות הצבאית באזור טאיוואן וים סין הדרומי, הבהירו לווינגטון את התובנה כי בזמן שארצות הברית נמנעה, סין שועטת קדימה והופכת מעצמה עולמית מובילה, למשל בנושא טכנולוגיות הדור החמישי. וכך, לצד מלחמת הסחר שנועדה לצמצם את הפער המסחרי בין שתי המדינות, פתח ממשל טראמפ במאבק טכנולוגי, שכלל סנקציות על חברות סיניות, איסור על ייצוא טכנולוגיה מתקדמת ואזהרות בדבר סיכונים ביטחון לאומי משימוש בטכנולוגיות סיניות. זאת, במטרה להאט את הצמיחה הטכנולוגית של סין ולנסות לעצב מחדש את המערכת הגלובלית באופן שתמנע עליונות טכנולוגית סינית ביחס למדינות המערב.

סין יוצאת מעידן טראמפ עם הבנה לגבי נקודות החולשה הטכנולוגיות שלה, ובהחלטה לקדם באופן מהיר ועקבי את תפיסת ההסתמכות העצמית (המסורתית) - גם באותם תחומים שבהם לא פעלה מספיק עד כה ונאלצה להתמודד עם סנקציות אמריקניות. סין תשאף, בהשקעה ממשלתית

ניכרת, להגיע בעשור הקרוב ליכולות פיתוח עצמאיות של טכנולוגיות מתקדמות, ובמרכזן טכנולוגיות שבבים.

בהיבט המדיני, תקופת טראמפ הציפה ביתר שאת חששות סינים משינוי כיוון במדיניות ארצות הברית בשתי סוגיות עיקריות: כוונה לפגוע ביסודות השלטון של המפלגה הקומוניסטית, וכתוצאה מכך ביכולת ההידברות בין שני הממשלים, וכן כוונה אמריקנית לפגוע בעקרון "סין אחת" בנושא טאיוואן.

פגיעה בלגיטימיות המשטר וניתוק קשר ברמת המנהיגים: בתקופת הנשיא ניקסון נשלח לסין לראשונה מסר פומבי בכותרת "הרפובליקה העממית של סין", כסימן להכרה בשלטון הקומוניסטי. גם אם ארצות הברית הטיפה לכינון דמוקרטיה ברחבי העולם, הממשלים האמריקאים מאז ניקסון הכירו בלגיטימיות המשטר בבייג'ינג. לעומת זאת, הנשיא טראמפ ובכירי ממשלו יצאו בשנתיים האחרונות בבטות נגד לגיטימיות שלטונה של המפלגה הקומוניסטית. מזכיר המדינה מייק פומפיאו אף [קרא](#) (23 ביולי 2020) לשינוי משטר בסין, בטענה כי "הקומוניסטים תמיד משקרים, השקר הגדול ביותר הינו טענתם כי הם מדברים בשם של 1.4 מיליארד אנשים, שנמצאים במעקב, דיכוי, וחוששים לצאת נגד המפלגה. האמת הינה שהמפלגה חוששת מדעתם האמיתית של אזרחיה יותר מכל אויב".

המתקפה על הלגיטימיות השלטונית וראשי המפלגה, ובנוסף השימוש התכוף בכוני "הווירוס הסיני" בתקופת משבר נגיף הקורונה, הוביל למתח חסר תקדים במערכת היחסים הבילטרלית, עת שני הנשיאים לא שוחחו ביניהם חודשים רבים (שיחת הטלפון האחרונה התקיימה ב-26 במארס 2020). בעבר הקפידו המנהיגים לשמור על קשר ישיר, שכלל מפגשים אישיים ושיחות טלפון מספר פעמים בשנה, שסייעו למצוא פתרונות של פשרה במצבי משבר.

וכעת, עם בחירת ביידן לנשיאות, נראה כי האינטרס המשותף של שתי המדינות הינו לייצב מחדש את מערכת היחסים ברמת המנהיגים. בהתאם, סביר שמיד לאחר כניסת הנשיא הנבחר ביידן לתפקיד תתקיים שיחת טלפון בינו לנשיא הסיני שי ג'ין-פינג. ככל הנראה, ממשל ביידן גם יחזור למדיניות כפי שהייתה טרם תקופת טראמפ, וימנע מפגיעה בלגיטימיות המשטר הסיני.

טאיוואן ועקרון "סין אחת": לאחר ביקור ניקסון ב-1972, סרבה סין לכוון יחסים מלאים עם ארצות הברית כל עוד זו לא מכירה בעקרון "סין אחת". רק לאחר שהנשיא ג'ימי קארטר הכיר בכך, החליט לסגור את השגרירות בטייפה ולפתוח במקומה שגרירות בבייג'ינג, כוננו ב-1 בינואר 1979 יחסים דיפלומטיים מלאים. אלא שממשל טראמפ אתגר את הסינים בהתייחסותו לעקרון "סין אחת", הרחיב (שוב, כפי שנעשה מספר פעמים בעתות משבר בעבר) מכירות נשק לטאיוואן, אישר ביקורי שרים בטייפה ופיתח קשר ממשלי עם נשיאת טאיוואן. הסינים מחו, אולם שני הצדדים נמנעו, גם בשיא המתחים, להגיע לעימות צבאי. לצד זאת, הניסיון של טאיוואן לשדרג את מעמדה הבינלאומי בצל הצלחתה במאבק בנגיף הקורונה לא עלה יפה.

נראה כי הממשל הסיני יציג בפני ממשל ביידן, גם תוך גילויי מחאה לצעדים אמריקאיים, את רגישותו הרבה לפגיעה בעקרון בסיסי זה. ביידן, מצידו, צפוי להדגיש בפני טאיוואן את המשך המחויבות של ארצות הברית לביטחון האי, אולם לא יסייע לצעדי עצמאות שייפגעו בעקרון "סין אחת" וכן יימנע, כמו הנשיא טראמפ, מצעדים העלולים להוביל לעימות צבאי עם סין.

לצד סוגיות אלה, פערי הסחר בין המדינות, כמו גם סוגיית הפרת זכויות האדם בסין, ימשיכו לצקת מתח ביחסי שתי המדינות. בידן, כסגן נשיא, היה מעורב (מאי 2012) במציאת פתרון למשבר עם סין בהקשר לפעילי זכויות האדם צ'ן גואנג-צ'ינג (Chen Guangcheng), שמצא מקלט בשגרירות האמריקאית בבייג'ינג, ולאחר משא ומתן ברמת ההנהגה הועבר לארצות הברית. ממשל בידן יחדד הביקורת כלפי סין, בעיקר בהקשר להונג-קונג, טיבט ושינג'יאנג, כמו גם לגבי מעצרים ללא משפט של פעילי זכויות אדם בסין. סין, מצידה, תמשיך להגיב כי מדובר בסוגיות פנים סיניות, שארצות הברית לא אמורה להתערב בהם.

בה בעת, סין צפויה לנסות ולעודד שיתופי פעולה במגוון תחומים, בעיקר במישור המולטילטרלי, שנזנח כמעט לגמרי בתקופת ממשל טראמפ.

בנאום שנשא בפסגת APEC (20 בנובמבר 2020) הדגיש הנשיא שי ג'ין-פינג כי סין שוקלת בחיוב את הצטרפותה להסכם הסחר החופשי של מדינות אסיה והפסיפיק (CPTPP). ההסכם (שנקרא במקורו TPP) נחתם על ידי הנשיא אובמה וננטש על ידי הנשיא טראמפ עם תחילת כהונתו. הצהרת הנשיא הסיני, לצד קריאתו לחיזוק המנגנונים המולטילטרליים, תאתגר את הנשיא בידן, אם יחליט לחזור ולהשתלב בהסכם, שבו מבקשת גם סין להתקבל כחברה.

הסוגייה המיידית שתעמוד למבחן בין שתי המדינות תהיה יצירת מכניזם גלובלי למאבק בנגיף הקורונה. על מנת לקדם זאת, ממשל בידן יצטרך לעמוד בציפייה הסינית להימנע מהרטוריקה האנטי-סינית שאפיינה את ממשל טראמפ ולכוון מחדש את מדיניות ארצות הברית מול ארגון הבריאות העולמי (WHO). מעבר לכך, שתי המדינות יחפשו אינטרסים משותפים בסוגיית המאבק באקלים ובנייה מחודשת של מסגרות מולטילטרליות בנושא בקרת נשק ומניעת תפוצה גרעינית.

סין תראה כהצלחה את חזרתה של ארצות הברית להסכם הגרעין עם איראן (JCPOA), וכמו בתקופת אובמה, תנסה לשמש מתווך פעיל בין ארצות הברית ואיראן. לסין מנופי לחץ על איראן, אשר זקוקה לה לפיתוח כלכלתה, ותפקיד זה עשוי להעניק לסין יתרונות רבים מול ארצות הברית. כפי שלמדנו בעבר, אם תצטרך סין להקריב את איראן כדי לקדם אינטרסים חיוניים עבורה מול ארצות הברית, כמו בהקשר לטאיוואן, היא לא תהסס לעשות זאת.

מעבר לכך, עם תחילת עידן בידן, הסינים ינסו לקיים הידברות עם הבית הלבן במטרה להדגיש אותן אפשרויות לשיתופי פעולה, וככל הנראה ינסו לקדם פתרון למשבר בנושא מנג וואנג-ג'ואו (Meng Wanzhou), בתו של מייסד חואה-וויי, שעדיין ממתינה בקנדה להכרעה בעניין הסגרתה לארצות הברית. גם אם מדובר בנושא אישי ונקודתי, עבור ראשי המפלגה הקומוניסטית זהו נושא עקרוני בעל חשיבות רבה. התעלמות מהבקשה הסינית והסגרתה תיצור, קרוב לוודאי, רעשי רקע בבייג'ינג שימנעו פשרות בסוגיות אחרות מול ארצות הברית, ויובילו גם לתגובה סינית קשה נגד הממשל הקנדי.

לסיכום, נראה כי גם בבייג'ינג מבינים שתקופת טראמפ הובילה את שני הצדדים לעידן חדש, שונה מהעבר. אש התחרות האסטרטגית רבת השנים התלהטה מאד וככל הנראה לא תדעך או תשנה כיוון בשנים הקרובות, אלא תשנה במקצת את אופייה בהתאם לאישיותו של הנשיא האמריקאי החדש. סין תנסה לעצב את מערכת היחסים באופן שהפגיעה בה תהיה מינימלית ותאפשר לה

לקדם אינטרסים פנימיים שלה, ולהמשיך בדרכה לבניית מדינה מודרנית חזקה ויציבה בשליטת המפלגה הקומוניסטית.